

Özel Eğitim Öğretmenliği Mesleki Etik Ölçeği

Sinan Kalkan¹, Kürşat Öğülmüş²

Özet: Tüm meslek alanlarında olduğu gibi özel gereksinimli çocuklar ile çalışan özel eğitim öğretmenleri için de mesleki etik ilkelere uygun bir şekilde mesleğini icra etmek çok önemli olmakla birlikte, aynı zamanda özel gereksinimli çocuklarla çalışıyor olmanın (tanılama, değerlendirme, müdahalede bulunmak, ilgili hizmetlere karar vermek, işbirliği yapmak, yasal haklardan yararlandırmak gibi nedenlere bağlı olarak) vermiş olduğu bir gerekliliktir. Ülkemizde özel eğitim öğretmenlerinin mesleki etik ilkeleri henüz yeni yeni çalışılmaya başlanmıştır. Özel eğitim öğretmenleri için de son derece önemli olan mesleki etik davranışların gelişimini desteklemeyi hedefleyen bu araştırmada, özel eğitim öğretmen ve uzmanlara yönelik mesleki etik ölçeği geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda tek faktör altında toplam 76 maddeden oluşan Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeği geliştirilmiştir. Bu araştırmada betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeği maddelerinin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik indeks değeri, $\alpha=0.997$ çok yüksek olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan faktör analizine (Barlett Testi) göre değişkenler arasında ilişkinin olduğu ($p=0.000<0.05$) tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucunda değişkenlerin toplam açıklanan varyansı %85.559 olan tek faktör altında toplanmıştır. Bu çalışma kapsamında geliştirilen Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeğinin saçılım değeri ile özdeğer sayıları, ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda elde edilen bulgular Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Etik İlke, Mesleki Etik, Özel Eğitim Meslek Etiği.

Geliş Tarihi: 14.06.2020 – **Kabul Tarihi:** 01.12.2020 – **Yayın Tarihi:** 25.12.2020

DOI: 10.29329/mjer.2020.322.26

SPECIAL EDUCATION TEACHER PROFESSIONAL ETHICS SCALE

Abstract: A personnel's behaviour complying with a code of ethics not only increase the quality of work, but also support the development of an organizational culture and ethical culture (Pehlivan Aydın, 2016). Aksoy and Koşancı (2019) not only emphasize that development and information of a code of ethics with the aim of creating an organizational culture support an ethical culture, but also state that a code of ethics guides in ethical dilemmas of a personnel and regulates a personnel's professional behaviour. A professional code of ethics is also an extremely important indicator for teachers assigned to train humans. In the present study, a 5-point Likert-

¹ **Sinan Kalkan**, Assist. Prof., Department of Special Education, Çanakkale Onsekiz Mart University, ORCID: 0000-0001-6890-6421

Correspondence: sinan.kalkan@comu.edu.tr

² **Kürşat Öğülmüş**, Assist. Prof., Department of Special Education, Kırıkkale University, ORCID: 0000-0001-7551-6894

type scale was developed to determine the opinions of special education specialists and teachers about the significance of a professional code of ethics and the extent to which they obey these codes.

Keywords: Ethical Principle, Professional Ethics, Special Education Professional Ethics.

GİRİŞ

Bir toplumun varlığını devam ettirebilmesi, o toplumu oluşturan insan kaynağının nitelikleri ve o insan kaynağının toplumsal gelişimi besleyen sistem ile işbirliği içinde çalışmasına bağlıdır. Toplumların gelişmesi ekonomik kaynakların yanında sahip oldukları bilgi ve nitelikli insan kaynaklarıyla doğrudan ilişkilidir. Toplumsal yapıyı oluşturan sistemlerin düzenli ve sorunsuz ya da en az sorunla çalışabilmesi, meslek kollarında çalışan insan kaynağının niteliği ve bu kaynağın sahip olduğu etik anlayışlardan bağımsız değildir (Aksoy ve Koçancı, 2019). Toplumların sosyal sistemlerini çeşitli meslek grupları oluşturmaktadır. Bireyler yaşadıkları bu sosyal sistem içinde ilgileri, istekleri ve hedefleri doğrultusunda mesleklerini seçer ve ait oldukları iş kollarında ürün, bilgi ve hizmet üretirler. Çalışan davranışlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan ürün, bilgi ve hizmet gibi değerlerin niteliğini, büyük oranda çalışanların etik davranışları biçimlendirmektedir (İyi, 2015). Bu bağlamda insan ilişkilerinin her geçen gün karmaşıklaşan yapısı ve hemen hemen yaşantımızın tüm alanlarında gerçekleşen değişimde, insan ilişkilerini ve toplumsal sistemi biçimlendiren değişkenlerden biri olarak ortaya çıkan etik değerler önemli bir role sahiptir (Sevim, 2014).

Etik, bireylerin toplumsal sistem içindeki (örn., iş yaşamı, kültürel ve sosyal yaşantı, adalet) davranış biçimlerini inceleyen ve bu davranışları düzenleyen bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Marşap, Elitaş, Yanık ve Altınay, 2018). Etik, ahlaki değerler çerçevesinde normlar oluşturan ve bireylerin davranışsal olarak yanlış veya doğruyu ayırt etmelerine yardımcı olmayı amaçlayan felsefenin alt dallarından biridir (Akçamete vd., 2016; Pehlivan-Aydın, 2016a). Diğer bir deyişle etik, bireylerin eylemlerinin iyi-kötü, doğru-yanlış gibi davranışsal sonuçlarını evrensel değerler ışığında inceleyen ve toplumsal sorumluluğu sorgulayan bir disiplindir. Bireyi ve eylemlerini temel alan etik C. Solomon'a göre, günümüzde bazı grup ya da toplumların tutumlarını ve karakterini birbirinden ayıran özellikler üzerine yoğunlaşmaktadır (Pehlivan-Aydın, 2016a). Bu bağlamda etik kavramının, özellikleri ve yapısı gereği birçok bileşenden oluştuğu söylenebilir. Bu bileşenlerden biri de mesleki etikdir. Evrensel etik ilkelerinden bağımsız olmayan mesleki etik, çalışanların bir mesleği icra ederken uyması ve kaçınması gereken davranış kurallarını belirleyen ilkeler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2016). Meslek etiği, doğrudan insanlarla ilişkili olan mesleklerde uyulması gereken davranış kuralları olarak betimlenmektedir (Pehlivan-Aydın, 2016a). Diğer bir deyişle meslek etiği, bir meslekte var olan doğru ve yanlış davranışları konu edinmektedir. Meslek etiğinin önemli özelliklerinden biri, dünyanın her yerinde benzer meslekleri icra eden kişilerin, belirlenen davranış kurallarına uygun davranmalarının gerekliliğini vurgulamasıdır (Özer, 2017). Meslek etiği ilkeleri, bir

mesleğin icrasında çalışanlar arasındaki anlama, algılama, yorumlama ve davranış farklılıklarını gidermek amacıyla geliştirilerek, icra edilen meslekle ilgili standartları oluşturmaya olan gereksinimden ortaya çıkmıştır (Erdem ve Şimşek, 2013). Her meslek kolunun dikkate aldığı, o iş kolundaki hizmetin kalitesini belirleyen etik ilkeler ve kodlar bulunmaktadır. Arslan (2016) tarafından mesleki etik ilkeler şu şekilde özetlemiştir:

- İnsan onuru ve davranışlarını dikkate alarak, çalışanın mesleki açıdan uygun davranışlarda bulunması.
- Mesleğin gerektirdiği bilgiye sahip olmak ve uygulamak, bunun yanında mesleğe zarar verici davranışlarda bulunmamak.
- Mesleki becerileri geliştirmeye yönelik çaba sarf etmek ve bilimsel yöntemlerin yer aldığı uygulamalarda bulunmak.
- Kamu yararını ön planda tutmak.

Bireyler mesleklerini icra ederken bazı mesleki etik kodları (etik kod: çalışanların mesleki sorumluluklarını özetleyen, mesleğin temsil edildiği temel değerleri, ilkeleri yansıtan ve bu bağlamda çalışanlara mesleki açıdan uygun olan veya olmayan davranışlar konusunda yol gösteren bir kurallar bütünüdür) ve mesleki etik ilkeleri dikkate almaktadır. Öğretmenlik mesleği de bu etik ilkelerin çok iyi oluşturulması ve yürütülmesi gereken mesleki alanlardan biri olmakla birlikte, tüm meslek alanlarında olduğu gibi insanlarla doğrudan ilişkili olan öğretmenlik mesleğinde de etik oldukça önemlidir. Bilindiği gibi öğretmenlerin temel görevi, toplumun gereksinim duyduğu insan kaynağını yetiştirmektir. Bu bağlamda öğrencilerin eğitilmesi rolünü üstlenen öğretmenlerin etik davranış geliştirmedeki öneminin büyük olduğunu söylemek gerekmektedir (İnal-Kızıltepe, 2016). Öğretmenler her türlü davranışı ile etik bağlamda öğrencilere model olmakla birlikte, bu etik davranışların öğrencilere aktarılmasında anahtar rol üstlenmektedir. Öğretmenlik mesleğinin diğer tüm mesleklerin yetiştiricisi olması, öğretmenlik mesleğini diğer mesleklerden ayırt eden en önemli özelliğidir. Öğretmenlerin sadece öğrencileriyle ilgili sorumlulukları bulunmaz, öğretmenler bunun yanında veli, meslektaş, okul yöneticileri ve resmi ve sivil kamu kuruluşlarına yönelik bazı sorumluluklar da üstlenmektedir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Bu durum öğretmenlerin mesleki etik ilkeler doğrultusunda hareket etmelerinin gerekçesini oluşturmakla birlikte, öğretmenlik etiği kavramını tartışmaya yönelik kapsamı da genişletmektedir. Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından eğitim-öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeleri belirlemek amacıyla 2009 yılında başlatılan çalışmada etik ilkeler (a) öğrencilerle ilişkilerde, (b) eğitim mesleğine ilişkin, (c) eğitimcilerle ilişkilerde, (d) velilerle ilişkilerde, (e) okul yönetimi ve toplum ile ilişkilerde ve (f) okul yönetiminin öğrenci, öğretmen ve velilerle ilişkilerde olmak üzere altı başlık altında sınıflandırmıştır (MEB, 2015).

Öğretmenlik etiği, eğitim hizmetlerinden yararlanan bireylerin eğitimlerini evrensel ilkeler temelinde ele alan, öğretmenlik mesleğini ahlaki yükümlülüklerle bağlı olarak bireylerin eğitsel gereksinim ve çıkarlarına uygun bir şekilde yerine getirmeyi olanaklı kılan ilke ve değerler olarak tanımlanmaktadır (İnal-Kızıltepe, 2016). Bu bağlamda öğretmenlerin uymaları gereken etik ilkeler Amerikan Eğitimciler Birliği [The Association of American Educators] (2013) tarafından, (a) öğrencilere karşı etik davranış, (b) meslektaşlara karşı etik davranış, (c) performans ve uygulamada etik davranış ve (d) velilere ve topluma karşı etik davranış olmak üzere dört başlık altında sınıflandırılmıştır. Pehlivan-Aydın (2016b) ise öğretmenlik meslek etiği ilkelerini profesyonellik, hizmette sorumluluk, adalet, eşitlik, sağlıklı ve güvenli ortamın oluşturulması, yolsuzluk yapmamak, dürüstlük-doğruluk ve güven, tarafsızlık, mesleki bağlılık ve sürekli gelişme, saygı ve kaynakların etkili kullanımı olarak sıralamaktadır.

Her ne kadar özel eğitim öğretmenliği, genel olarak öğretmenlik mesleği içerisinde yer alan bir öğretmenlik alanı olsa da özel eğitim öğretmenliğinin hedef kitesindeki öğrencilerin özel gereksinimlilikleri, öğretmenlik mesleki formasyonunu (mesleki yeterliliklerini) ve özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin etik ilkelerini farklılaştırmaktadır (Akçamete vd., 2016). Özel eğitim öğretmenlik mesleği, yetersizlikten etkilenmiş çocukların bağımsız yaşam becerilerini edinmelerini destekleyerek, onların bir birey olarak toplumsal sistem içinde yer almalarını sağlamaya çalışan bir meslektir (Aksoy, 2019). Rakap ve Kalkan'a (2017) göre özel gereksinimli bir öğrencinin eğitsel ihtiyaçlarının karşılanmasında bir özel eğitim öğretmenin sahip olması gereken mesleki yeterlilikleri, (a) öğrencilerin takip ettiği müfredat için mesleki yeterliliğe sahip olmak, (b) akademik hedeflere ulaşmada öğrencilerin gelişimlerini değerlendirmek, (c) öğrenme sorunlarını tespit etmek, (d) geride olan öğrencileri iyi duruma getirmek, (e) problem davranışları ve duygusal sorunları anlamak ve uygun olmayan davranışları kontrol altına almak, (f) bireysel farklılıklar ile başa çıkmak için kademeli sınavların planlarını yapmak, (g) kültürel farklılıkları iyi anlamak ve bunlarla iyi çalışmak, (h) ebeveynlere karşı, iyi bir danışman ve iletişimci olmak, (ı) okul yönetiminin bürokrasisine uyum göstermek ve (i) mesleki etik ilkelere göre çalışmak olarak sıralamaktadır. Bütün öğretmenlik alanlarında olduğu gibi özel eğitim öğretmenlerinin de mesleki yeterlilikleri çerçevesinde yer alan davranışları nitelikli ve doğru şekilde yerine getirebilmesinin, mesleki etik ilkelere uygun davranmasıyla doğrudan ilişkili olduğunu söylemek gerekmektedir. Diğer bir deyişle mesleki yeterliliklerin bir parçası olan meslek etiği, aynı zamanda öğretmenlerin mesleki yeterlilikleriyle de ilişkilidir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2009; 2017; Türk Eğitim Derneği, 2009).

Son yıllarda birçok meslek gurubu için mesleklerin oluşum, gelişim ve değişim sürecinde, pratiğe dayalı, mesleğin düzen içinde yürümesini sağlayan etik ilkelerin oluşturulduğu görülmektedir (Bilgin, 2004). Çeşitli meslek guruplarının etik ilkeler oluşturmasının (a) çalışanlarının topluma, hizmet sunduğu kişilere, mesleğe, meslektaşına karşı dürüst ve adil davranması, (b) neyin ahlaki, neyin doğru olduğuna karar vermede kolaylık sağlaması, (c) üyelerin yanlış davranışlarını önlemesi, (d)

meslek yaşamını ilkelere bağlı kalarak sürdüren üyeleri desteklemesi ve (e) bu uygulamaların ortaya koyacağı olumlu sonuçların giderek toplumda daha doğru davranışların görülmesine yol açması gibi olumlu sonuçları bulunmaktadır. Farklı iş kollarında çalışanların davranışlarını biçimlendiren etik kodlar bulunmakla birlikte, benzer şekilde özel eğitim alanında çalışan öğretmen ve uzmanların mesleki davranışlarına yön veren, henüz ülkemizde de çalışmaya yeni başlanılmış (Akçamete vd., 2016) etik kodlar bulunmaktadır.

Özel eğitim öğretmenlerinin etik kodları ilk olarak 1922 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Ayrıcalıklı Çocuklar Konseyi (Council for Exceptional Children, CEC) tarafından özel eğitimde nitelikli hizmet anlayışı çerçevesinde gerçekleştirilen ilk toplantıda oluşturulmuştur. CEC tarafından özel eğitim alını için belirlenen etik kodlar 2010 yılındaki gözden geçirme ve düzenlemelerle 12 temel ilke olarak yeniden yayınlanmıştır (Akçamete vd., 2016). CEC'e (2015) göre özel eğitimciler mesleklerini, CEC profesyonel etik ilkeleri, uygulama standartları ve mesleki politikaları çerçevesinde, özel gereksinimli bireylerin ve ailelerinin farklı özelliklerine ve gereksinimlerine saygı duyacak şekilde yönlendirmelidir. Buna bağlı olarak CEC, özel eğitimcilerin takip etmesi gereken 12 temel ilkeyi şu şekilde sıralamaktadır (CEC, 2015):

1. Özel gereksinimli bireylerin onurlarına, kültürlerine, dillerine ve geçmişlerine saygı gösterecek şekilde mümkün olan en yüksek öğrenme çıktılarını ve yaşam kalitesiyle ilişkili potansiyellerini geliştirme konusunda zorlu beklentileri sürdürmelidir.
2. Üst düzey mesleki yetkinliğe sahip olmalı ve hizmetlerde bütünlüğü sağlayıcı, özel gereksinimli bireylere ve ailelerine faydalı olmayı gerektiren mesleki kararları alabilmelidir.
3. Özel gereksinimli bireylerin okullarına ve içinde yaşadıkları topluma, anlamlı ve kapsayıcı bir şekilde katılmalarını teşvik etmelidir.
4. Özel gereksinimli bireylere hizmet sunan diğer kişilerle işbirliği içinde eğitsel uygulamaları gerçekleştirmelidir.
5. Ailelerle karşılıklı saygıya dayalı ilişkiler geliştirmeli, aileleri ve özel gereksinimli bireyleri aktif olarak eğitsel kararlara dâhil etmelidir.
6. Kanıt temelli uygulamaları desteklemek, bilimsel dayanaklı eğitim verilerini, araştırma sonuçlarından elde edilen bilimsel dayanaklı mesleki bilgileri kullanmalıdır.
7. Özel gereksinimli bireylerin fiziksel ve psikolojik güvenliğini sağlamalı ve desteklemelidir.
8. Özel gereksinimli bireylere zarar veren herhangi bir uygulamaya girmemeli veya bunlara tolerans göstermemelidir.
9. CEC'in meslek etiği, standartlar ve politikalar dâhilinde uygulama yapmalı; mesleki uygulamayı etkileyen yasaları, düzenlemeleri ve politikaları korumalı; yasalarda, düzenlemelerde ve politikalarda iyileştirmeleri savunmalıdır.

10. Özel gereksinimli bireylerin öğrenme çıktılarını iyileştirecek mesleki koşulları ve kaynakları savunmalıdır.
11. Mesleki örgütlere aktif katılımı mesleğin geliştirilmesine katkı sağlamalıdır.
12. Mesleki bilgi ve becerilerin gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkı sağlamalıdır.

CEC tarafından düzenlenen mesleki etik kodlar, performansa dayalı ilerlemeyi ve mesleki gelişimi desteklemesi nedeniyle özel eğitim öğretmenleri için bir rehber niteliğindedir (CEC, 2015). Ulusal Özel Eğitim Öğretmenleri Birliği [The National Association of Special Education Teachers (NASSET)] ise özel eğitimciler için mesleki etik kodları altı başlık altında sınıflandırmıştır. Bunlar: (1) NASSET üyeleri, özel gereksinimli çocukların akademik, psikolojik, fiziksel ve sosyal potansiyellerini destekler, (2) NASSET üyeleri, özel gereksinimli çocuklar için profesyonel ve destekleyici bir ortam oluşturmak için mesleki bilgilerini uygular, (3) NASSET üyeleri, mesleki gelişimlerini geliştirmek için kendi öğrenmelerini sürekli destekler, (4.) NASSET üyeleri, özel gereksinimli çocuklar için birlikte çalıştıkları meslektaşlarına ve diğer meslek uzmanlarına saygı duyar, destek verir ve işbirliği yapar, (5) NASSET üyeleri, özel gereksinimli çocukların ebeveynleri ile toplumla işbirliği yaparak, onlara güven ve saygı duyar ve (6) NASSET üyeleri, öğrenen topluluğun entelektüel ve etik temellerini geliştirir (<https://www.naset.org/index.php?id=2444>). Etik ilkeler, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin çalıştıkları kurumun kurumsallaşmasına, kurum içindeki ortak kültürün gelişmesine, etik ilkelerin yaşantımızı pozitif anlamda etkileyen bir değer haline gelmesine, mesleki işbirliğini geliştirmemize ve mesleki deneyimlerimizi arttırmamıza önemli katkılar sağlamaktadır (CEC, 2015; Harrison ve Killion, 2007; Pehlivan-Aydın, 2016a). Bu nedenle ülkemizde özel gereksinimli çocuklar ile çalışan özel eğitim öğretmenleri ile uzmanlar için özel eğitim mesleki etik ölçeğinin geliştirilmesi ve etik çalışmaların yaygınlaştırılmasının önemi büyüktür.

Araştırmada yurtdışı ve yurtiçinde ilgili alan yazın incelenmiş olup ülkemizde özel eğitimde mesleki etik ilkeler ile mesleki standartlarının belirgin olarak çalışılmadığı, ancak özel eğitim öğretmenlerinin mesleki etik ilkelerinin belirlendiği sadece bir araştırmaya (Akçamete vd., 2016) rastlanılmaktadır. Akçamete ve diğerlerinin (2016), ülkemizdeki öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde, uygulamalarında ve değerlendirilmelerinde yararlanılabilecek mesleki etik ilkeleri oluşturmak amacıyla gerçekleştirdikleri bu çalışmada, betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen 33 maddelik ölçeğin kapsam geçerliliği %85 olarak hesaplanmıştır. Çalışma kapsamında geliştirilen ölçek 148 özel eğitim öğretmeni ve uzmana uygulanmıştır. Çalışma sonunda katılımcıların çoğu özel eğitim mesleki etik ilkelerini önemli ve çok önemli düzeyde görmekte iken; az önemli gördükleri ilkeler eğitim durumu ile mesleki kıdemlerine göre farklılaşmıştır. Ayrıca lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde mezunların etik ilkelerin önemliliğine ilişkin görüşleri benzerlik gösterirken, uyma derecesine yönelik görüşleri arasında hiç uyulmadığını düşündükleri ilkeler farklılaşmaktadır.

Ülkemizde özel eğitim öğretmenlerinin mesleki etik ilkeleri yeni yeni çalışıyor olmakla birlikte, etik ilkelere bağlı olarak mesleki standartların henüz belirlenmediği görülmektedir. Yurt dışında ise birçok meslek örgütünün özel eğitimde mesleki standartlarını belirlediğini ve hizmetlerini, bu standartları referans alarak gerçekleştirdikleri görülmektedir (CEC, 2015). Bu nedenle özel eğitim öğretmenlik mesleğinin mesleki standartları belirlenmeli ve öğretmen yetiştiren kurumların bu anlayışa dayalı olarak programlarında değişiklikler yapması gerekmektedir. Ayrıca yetersizlikten etkilenmiş bireylerin eğitim ortamlarına yerleştirilmesinde eğitsel değerlendirme boyutuyla, aile eğitimi çalışmaları, eğitim - öğretim süreçleri ve akademik çalışma alanları ile ilgili de mesleki etik ilkeler belirlenmelidir. Bu bağlamda ülkemizde özel eğitimde mesleki etik ilkelerin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmada, özel eğitim alanında çalışan öğretmen ve uzmanlara yönelik mesleki etik ilkeleri ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada betimsel araştırma modellerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzde mevcut olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir tarama modeli olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, yedi bölgede, 13 farklı ilden özel eğitim öğretmeni unvanına sahip 136 kadın, 71 erkek öğretmen olmak üzere toplam 207 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ait bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş			Eğitim Durumu		Mesleki Kıdem			Etik Konulu Ders Alma	
		≤30	31-40	40≥	Lisans	Lisansüstü	1-5	6-10	10≥	Evet	Hayır
Kadın	136	130	61	16	183	24	118	37	52	90	116
Erkek	71										

Çalışma grubunu oluşturan özel eğitim öğretmenlerinin %62,8'i (n=130) 30 yaş altı (ranj=21-30), %29,5'i (n=61) 31-40 yaş (ranj=31-39), %7,7'si (n=16) 40 yaş üstü (ranj=40-47) olarak dağılmaktadır. Çalışmaya %65,7'si (n=136) kadın, %34,3'ü (n=71) erkek olmak üzere toplam 207 özel eğitim öğretmeni dâhil olmuştur. Öğretmenlerden %88,4'ü (n=183) lisans, %11,6'sı (n=24) lisansüstü eğitimden mezun olmuştur. Çalışmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki kıdemleri %57'si (n=118) 1-5 yıl, %17,9'u (n=37) 6-10 yıl, %25,1'i (n=52) 10 yıl ve üstü arasında

değişmektedir. Katılımcıların %43,47'si (n=90) eğitim hayatı boyunca etik konulu bir ders alırken, %56,53'ü (n=116) etik konulu bir ders almamıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu başlık altında, araştırma kapsamında kullanılan Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeğinin geliştirilmesi sürecine yer verilmiştir.

Özel Eğitim Öğretmenliği Mesleki Etik Ölçeğinin Geliştirilmesi

Özel eğitim öğretmenleri ve alanda çalışan uzmanların mesleki etik ilkelerin belirlenmesi amacıyla ölçeğin geliştirilmesi sürecinde araştırmacılar tarafından ilk olarak kapsamlı bir biçimde ulusal ve uluslararası alan yazın ile birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde Ayrıcalıklı Çocuklar Konseyi (Council for Exceptional Children, CEC), Ulusal Özel Eğitim Öğretmenleri Birliği [The National Association of Special Education Teachers (NASSET)] ve diğer kuruluşların geliştirdiği mesleki etik kodlar incelenmiştir. Alan yazındaki mesleki etik kodlar ve konuya ilişkin yapılmış tartışmalara bağlı olarak Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeğinin geliştirilmesine yönelik 83 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Özel eğitim alanında görev yapan bir akademisyen, ölçme ve değerlendirme alanında görev yapan bir akademisyen, bir özel eğitim bilim uzmanı ve özel gereksinimli bireylerin tanılama ve değerlendirme sürecinde görev yapan bir uzman tarafından değerlendirilmiştir. Ölçek maddeleri uzmanlar tarafından, maddelerin anlaşılabilirliğine, araştırmanın amacına, hedef kitleye ve mesleki etik ilkelere uygunluğu dikkate alınarak “uygun”, “uygun değil” ve “düzenlenebilir” kriterleri çerçevesinde incelenmiştir. Uzman görüşleri neticesinde gerekli düzenlemeler yapılarak 7 madde, madde havuzundan çıkartılmıştır. Ayrıca maddeler, (1) eğitim-öğretim süreci [16 madde], (2) eğitsel tanılama ve değerlendirme [26 madde], (3) aile eğitimi [10 madde], (4) mesleki gelişim [12 madde], (5) mesleki danışmanlık [7 madde] ve (6) araştırma faaliyetleri [5 madde] olmak üzere altı faktör altında yapılandırılmıştır.

Özel Eğitim Öğretmenliği Mesleki Etik Ölçeği

Özel Eğitim Öğretmenliği Mesleki Etik Ölçeği (Ek 1), katılımcıların demografik bilgilerinin kayıt edildiği ve mesleki etik görüşlerinin alındığı iki bölümden oluşmaktadır. Ölçek, katılımcıların görüşlerinin alındığı 5'li Likert tipi ile her bir maddenin önem derecesinin sorgulandığı 4'lü Likert tipi derecelendirme ölçeği formatında hazırlanmıştır. Ölçek maddelerine ilişkin katılımcıların görüşlerinin alındığı derecelendirme basamakları, “1-Katılmıyorum, 2-Kısmen Katılıyorum, 3-Orta Düzeyde Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum” şeklinde düzenlenmiş olup, maddelerin önem derecesinin sorgulandığı derecelendirme basamakları ise “1-Önemli Değil, 2-Kısmen Önemli, 3-Önemli, 4-Çok Önemli” şeklinde düzenlenmiştir. Ölçek maddelerinin tutarlılığını belirlemek amacıyla test tekrar test analizi uygulanmıştır. Ölçek maddelerinin test tekrar test korelasyon katsayıları 0,730 ile 0,948 arasında bulunmuş olup, analiz sonuçları ölçeğin zamana bağlı tutarlılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

Başlangıçta altı faktör olarak biçimlendirilen ölçek, yapılan analizler sonucunda tek faktör altında toplanmıştır. Bu bağlamda Özel Eğitim Mesleki Etik İlkeleri Ölçeğindeki 76 maddenin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla maddelerin güvenirlik indeks değeri “Cronbach Alpha” ile hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenirliği $\alpha=0.997$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.979>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %85.559 olan iki faktör altında toplanmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısı Tablo 2’de gösterilmiştir.

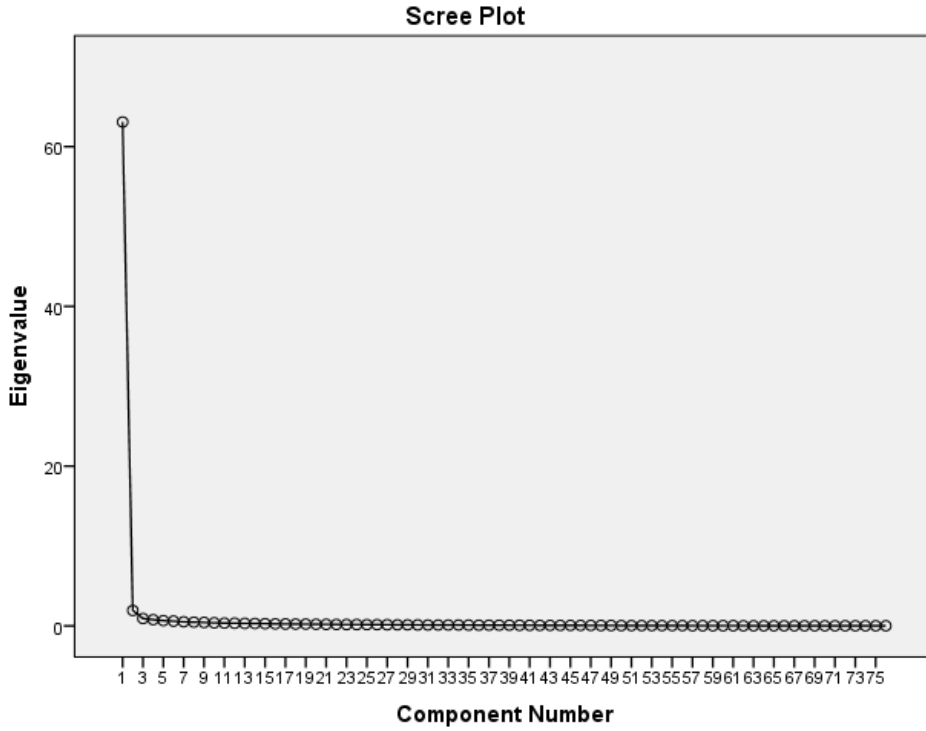
Tablo 2. Özel eğitim mesleki etik ilkeleri ölçeği faktör yapısı

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
F1 (Özdeğer=63.093)	S19	0,880	57,429	0,998
	S68	0,875		
	S66	0,874		
	S70	0,869		
	S8	0,868		
	S45	0,865		
	S69	0,865		
	S10	0,864		
	S31	0,863		
	S14	0,863		
	S47	0,854		
	S67	0,853		
	S41	0,851		
	S15	0,848		
	S65	0,847		
	S20	0,844		
	S4	0,843		
	S44	0,838		
	S71	0,837		
	S46	0,836		
	S32	0,836		
	S30	0,835		
	S2	0,833		
	S42	0,831		
S12	0,830			
S9	0,829			
S50	0,829			
S58	0,825			
S36	0,823			
S26	0,823			
S60	0,813			
S24	0,808			

	S51	0,808		
	S52	0,808		
	S35	0,802		
	S43	0,799		
	S28	0,791		
	S13	0,788		
	S53	0,784		
	S48	0,783		
	S54	0,782		
	S33	0,777		
	S63	0,775		
	S16	0,772		
	S29	0,767		
	S6	0,767		
	S23	0,764		
	S11	0,762		
	S7	0,751		
	S39	0,748		
	S22	0,744		
	S5	0,740		
	S40	0,734		
	S38	0,731		
	S27	0,723		
	S17	0,710		
	S34	0,706		
	S74	0,706		
	S59	0,700		
	S3	0,686		
	S21	0,676		
	S25	0,676		
	S18	0,670		
	S37	0,638		
	S72	0,841		
	S61	0,817		
	S56	0,811		
	S64	0,801		
	S57	0,800		
F2 (Özdeğer=1.932)	S73	0,793	28,130	0,968
	S76	0,748		
	S55	0,672		
	S62	0,661		
	S75	0,650		
	S49	0,613		
	S1	0,417		
Toplam Varyans %85.559				

Özel Eğitim Mesleki Etik İlkeleri Ölçeğinin faktör analizi değerlendirilmesinde özdeğeri birden büyük faktörlerin ele alınmasına, değişkenlerin faktör içerisindeki ağırlığını gösteren faktör yüklerinin yüksek olmasına, aynı değişken için faktör yüklerinin birbirine yakın olmamasına dikkat edilmiştir. Ölçeğın faktör sayısına karar verirken en önemli kriterlerden Scree plot (Saçılım) grafiği ve özdeğer

sayılarına bakılmaktadır (Büyüköztürk, 2011). Ölçeğin faktör yapısına ilişkin Scree plot (Saçılım) grafiği Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Özdeğer saçılım grafiği

Saçılım grafiğinde birinci faktörden sonra yüksek kırılım gerçekleştiği saptanmıştır. Ölçek faktör sayısının belirlenmesinde özdeğer saçılım grafiğinde yüksek ivmeli düşüşler dikkate alınmaktadır. Düşüşlerin yatay olduğu faktörlerin varyansa katkısının az olduğu düşünülür (Büyüköztürk, 2011). Diğer bir ifade ile kırılım noktası faktör sayısını belirlemektedir. Birinci faktörün özdeğer açıklama oranının ikinci faktörün özdeğer açıklama oranının üç katından fazla olması ölçeğin tek boyutlu olduğunun kanıtı olarak değerlendirilebilir (Büyüköztürk, 2011; Tavşancıl, 2010). Bu bulgular, Özel Eğitim Mesleki Etik İlkeleri Ölçeğinin tek faktörlü bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda analiz sonuçları güvenilirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değeri, Özel Eğitim Mesleki Etik İlkeleri Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Bu tür ölçek geliştirme çalışmalarında, birden fazla örtük (latent) değişkenin, bir başka örtük değişken tarafından açıklandığı varsayılmakta ve bu varsayımın ölçek verisine uygunluğu test edildiği (Şimşek, 2006) analizlerden biri de doğrulayıcı faktör analizidir. Doğrulayıcı faktör analizi, daha önceden araştırmacı tarafından belirlenen bir faktöryel yapının doğrulanmasını test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Orijinal olarak geliştirilen ölçek çalışmalarında, açıklayıcı faktör analizlerine ilaveten doğrulayıcı faktör analizi de yapılmaktadır. Bu çalışmada geliştirilen Özel Eğitim Mesleki

Etik İlkeleri Ölçeğine ait doğrulayıcı faktör analizi uyum değerleri ve uyum ölçütleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Önerilen Modelin Uyum Değerleri ve Standart Uyum Ölçütleri

Uyum Ölçütleri	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Ölçek Modelinde Gözlenen Değer
χ^2/d (77,50/48)	$\chi^2/d < 3$	$4 < \chi^2/d < 5$	1.61
RMSEA	$0 < RMSEA < 0,05$	$0,05 < RMSEA < 0,08$	0.01
S-RMR	$0 \leq S-RMR \leq 0,05$	$0,05 < S-RMR < 0,1$	0.06
NNFI	$0,97 \leq NNFI \leq 1$	$0,90 < NNFI < 0,97$	0.93
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1$	$0,90 < CFI < 0,95$	0.98
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1$	$0,90 < GFI < 0,95$	0.92
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1$	$0,85 < AGFI < 0,90$	0.88
IFI	$0,95 \leq IFI \leq 1$	$0,90 < IFI < 0,95$	0.95

Tablo 3'te, bu çalışmada geliştirilen Özel Eğitim Mesleki Etik İlkeleri Ölçeğine ait doğrulayıcı faktör analizi sonuçları görülmektedir. Bu sonuçlara göre; Kök ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA)= 0.01; standardize edilmiş kök ortalama kare artık (S-RMR)= 0.06; uyum iyiliği indeksi (GFI)= 0.92; düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi (AGFI)= 0.88; normlanmış uyum indeksi (NNFI)= 0.93; karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI)= 0.98; (IFI)= 0.95 olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar S-RMR, NNFI, GFI ve AGFI değerlerinin kabul edilebilir uyum gösterirken, RMSEA, CFI ve IFI değerlerinin mükemmel uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Özel Eğitim Mesleki Etik İlkeleri Ölçeğinin faktör yapısını doğrular niteliktedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeğin güvenirlik geçerlilik çalışmasında Cronbach Alpha güvenirlik analizi, madde analizi ve açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Ölçek boyutlarının aldığı puanlar 1 ile 5 arasında değerlendirilmektedir. Bu aralık 4 puanlık genişliğe sahiptir. Bu genişlik beş eşit genişliğe ayrılarak bulgular, 1.00- 1.79 arası “çok düşük”, 1.80- 2.59 arası “düşük”, 2.60- 3.39 “arası orta”, 3.40-4.19 arası yüksek, 4.20-5.00 arası çok yüksek olarak yorumlanmıştır (http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp). İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Man Whitney-U testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı olarak Man Whitney-U Testi testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Öğretmenler yaş değişkenine göre 130'u (%62,8) 30 yaş altı, 61'i (%29,5) 31-40 yaş, 16'sı (%7,7) 40 yaş üstü olarak dağılmaktadır. Öğretmenler cinsiyet değişkenine göre 136'sı (%65,7) kadın, 71'i (%34,3) erkek olarak dağılmaktadır. Öğretmenler eğitim durumu değişkenine göre 183'ü (%88,4) lisans, 24'ü (%11,6) lisansüstü olarak dağılmaktadır. Öğretmenler mesleki kıdem değişkenine göre 118'i (%57,0) 1-5 yıl, 37'si (%17,9) 6-10 yıl, 52'si (%25,1) 10 yıl üstü olarak dağılmaktadır. Öğretmenler çalışılan kurumda etik kurul olma durumu değişkenine göre 46'sı (%22,2) var, 161'i (%77,8) yok olarak dağılmaktadır. Öğretmenler çalışılan kurumda etik kurul görevi olma durumu değişkenine göre 18'i (%8,7) var, 189'u (%91,3) yok olarak dağılmaktadır. Öğretmenler eğitim süresince etik konulu ders alma durumu değişkenine göre 90'ı (%43,5) var, 117'si (%56,5) yok olarak dağılmaktadır. Öğretmenler mesleki etik ilkelerin geliştirilmesi gerektiğine inanma değişkenine göre 202'si (%97,6) evet, 5'i (%2,4) hayır olarak dağılmaktadır. Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeği tanımlayıcı istatistiklere ait bilgiler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Özel eğitim mesleki etik ortalaması

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Özel Eğitim Mesleki Etik	207	3,994	1,335	1,000	5,000

Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin “özel eğitim mesleki etik” düzeyi yüksek (3,994 ± 1,335) olarak saptanmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim mesleki etik düzeyinin tanımlayıcı özellikler ile karşılaştırmasına ait veriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Özel eğitim mesleki etik düzeyinin tanımlayıcı özellikler ile karşılaştırması

Demografik Özellikler	n	Özel Eğitim Mesleki Etik
Yaş		Ort. Sıra(Med)
30 yaş altı	130	105,060(4,618)
31-40 yaş	61	102,660(4,540)
40 yaş üstü	16	100,470(4,704)
$\chi^2_{kw} =$		0,127
p =		0,939
Cinsiyet		Ort. Sıra(Med)
kadın	136	106,790(4,684)
erkek	71	98,650(4,474)
MWU/Z =		4448,500/-0,928
p =		0,353
Eğitim Durumu		Ort. Sıra(Med)
lisans	183	103,700(4,618)
lisansüstü	24	106,250(4,559)
MWU/Z =		2142,000/-0,196
p =		0,845
Mesleki Kıdem		Ort. Sıra(Med)
1-5 yıl	118	106,380(4,658)
6-10 yıl	37	105,390(4,684)
10 yıl üstü	52	97,620(4,487)
$\chi^2_{kw} =$		0,797

p=		0,671
Çalışılan Kurumda Etik Kurul Olma Durumu		Ort. Sıra(Med)
var	46	77,700(4,303)
yok	161	111,520(4,684)
MWU/Z=		2493,000/-3,378
p=		0,001
Çalışılan Kurumda Etik Kurul Görevi Olma Durumu		Ort. Sıra(Med)
var	18	74,780(4,112)
yok	189	106,780(4,671)
MWU/Z=		1175,000/-2,167
p=		0,030
Eğitim Sürecince Etik Konulu Ders Alma Durumu		Ort. Sıra(Med)
var	90	107,840(4,612)
yok	117	101,040(4,618)
MWU/Z=		4919,000/-0,810
p=		0,418
Mesleki Etik İlkelerin Geliştirilmesi Gerektiğine İnanma		Ort. Sıra(Med)
evet	202	104,740(4,632)
hayır	5	74,000(4,368)
MWU/Z=		355,000/-1,134
p=		0,257

Araştırmaya katılan öğretmenlerin özel eğitim mesleki etik puanları ortalamalarının yaş, cinsiyet, eğitim durumu mesleki kıdem, eğitim sürecinde etik konulu ders alma durumu, mesleki etik ilkelerin geliştirilmesi gerektiğine inanma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($p>0.05$). Bunun yanında araştırmaya katılan öğretmenlerin özel eğitim mesleki etik puanları ortalamalarının çalışılan kurumda etik kurul olma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($MWU=2493,000$; $p=0.001<0.05$). Etik kurul olan kurumlarda özel eğitim mesleki etik puanları ($x=3,288$), etik kurul olmayan kurumlarda özel eğitim mesleki etik puanlarından ($x=4,196$) düşük bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin özel eğitim mesleki etik puanları ortalamalarının çalışılan kurumda etik kurul görevi olma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($MWU=1175,000$; $p=0.03<0.05$). Etik kurul görevi olanların özel eğitim mesleki etik puanları ($x=3,164$), etik kurul görevi olmayanların özel eğitim mesleki etik puanlarından ($x=4,073$) düşük bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bir kurumda çalışanların etik ilkelere göre hareket etmesi yapılan işin kalitesini arttırdığı gibi kurum kültürünün ve etik kültürün gelişmesini de desteklemektedir (Pehlivan Aydın, 2016). Aksoy ve Koşancı (2019), örgütsel bir kültür oluşturmak amacıyla etik kodların geliştirilmesinin ve çalışanların bilgisine sunulmasının, yalnız başına etik kültürü destekleyici bir unsur olmadığını vurgulamakla birlikte, etik kodların, çalışanların yaşadıkları etik ikilemlerde yol gösterici olduğu ve çalışanların mesleki davranışlarını düzenlediğini belirtmektedir. Mesleki etik ilkeleri, görevi ve sorumluluğu insan

yetiştirmek olan öğretmenler için de son derece önemli bir belirteçtir. Ülkemizde öğretmenlik mesleği ve spesifik olarak çeşitli öğretmenlik alanları için mesleki etik ilkelerinin geliştirildiği ve mesleki etik ölçeği çalışmalarının yürütüldüğü görülmektedir (Gelmez-Burakgazi ve Can, 2018; Kepenek, 2008; Koçyiğit ve Karadağ, 2017; Uğraş, 2018). Ancak, ülkemizde özel eğitim öğretmenleri için mesleki etik ilkelerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen ilk ve tek çalışma Akçamete ve diğerleri (2016) tarafından yürütülen çalışmadır. Bu bağlamda ikinci çalışma özelliği taşıyan bu araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki etik davranışlarına yönelik yürütülecek çalışmaları destekleyici ve ulusal alan yazına katkı sağlayıcı niteliktedir. Ayrıca bu çalışma, özel eğitim alanında çalışan öğretmen ve diğer uzmanların etik konusuna daha fazla yönelmelerini destekleyecek olup, etik davranışlar ile ilgili farkındalığın artmasına ve bu konunun daha fazla tartışılmasına hizmet edeceği düşünülmektedir.

Alan yazında, öğretmenler için geliştirilmiş birçok mesleki etik ölçeği bulunmaktadır (Aynal, Kumandaş ve Ersanlı, 2013; Gelmez-Burakgazi ve Can, 2018; Kepenek, 2008; Koçyiğit ve Karadağ, 2017; Uğraş, 2018), ancak özel eğitim öğretmenleri için ulusal alan yazında sadece bir tane (Akçamete vd., 2016) mesleki etik ölçeği geliştirme çalışması bulunmaktadır. Akçamete ve diğerlerinin (2016), öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde, uygulamalarında ve değerlendirilmelerinde yararlanılabilecek mesleki etik ilkeleri oluşturmak amacıyla gerçekleştirdikleri bu çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya 148 özel eğitim öğretmeni ve uzman dâhil olmuştur. Akçamete ve diğerleri tarafından geliştirilen mesleki etik ölçeği 33 maddeden oluşmakla birlikte, çalışma kapsamında geliştirilen ölçeğin kapsam geçerliliği %85 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmada özel eğitim alanında çalışan uzman ve öğretmenlerin mesleki etik ilkelerin önemine ve bu ilkelere uyma düzeylerine ilişkin görüşlerinin belirlenebilmesi amacıyla 5'li Likert tipi bir ölçek geliştirilmiştir. Özel Eğitim Mesleki Etik Ölçeğinin geçerliliğini ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla güvenilirlik analizi, madde analizi ve açılımlı faktör analizi yapılmıştır. Ölçek maddelerinin tutarlılığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen test tekrar test analizi sonuçlarına göre ölçeğin zamana bağlı tutarlılık gösterdiği (test tekrar test korelasyon katsayıları 0,730 ile 0,948 arasında bulunmuş) görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen Özel Eğitim Mesleki Etik İlkeleri Ölçeğindeki 76 maddenin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla maddelerin güvenilirlik indeks değeri hesaplanmış olup, ölçeğin genel güvenilirliği çok yüksek ($\alpha=0.997$) bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin yapılan faktör analizine göre analizde yer verilen değişkenler arasında bir ilişkinin ($p=0.000<0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Ölçekte iki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Man Whitney-U testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında ise Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre ölçeğin %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akçamete, G., Kayhan, N., İşcen Karasu, F., Sardohan Yıldırım, E. & Şen, M. (2016). Özel eğitim öğretmenleri için mesleki etik ilkeleri. *SDU International Journal of Educational Studies*, 3(1), 27-44.
- Aksoy, B. & Koçancı, M. (2019). Çalışma ilişkileri ve etik: Anaakım insan kaynakları yönetimi perspektifi üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 24(2), 349-368.
- Aksoy, V. (2019). *Özel eğitim* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan, R. (2016). Meslek etiği. M. Yapıcı, (Ed), *Meslek etiği içinde* (s. 53-71). Ankara: Eğiten Kitap.
- Ayre, C. & Scally, A. J. (2014). Critical values for Lawshe's content validity ratio: Revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Burakgazi, S. G. & Can, İ. (2018). Development and validation of a professional ethics scale for pre-service teachers. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 275-298.
- Büyükoztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Council for Exceptional Children. (2015). *What every special educator must know: Professional ethics and standards*. Arlington, VA: CEC
<https://www.cec.sped.org/~media/Files/Standards/Professional%20Ethics%20and%20Practice%20Standards/Code%20of%20Ethics.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Çelikten, M., Şanal, M. & Yeni, F. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 207-237.
- Harrison, C. ve Killion, J. (2007). Ten roles for teacher leaders. *Educational Leadership*, 65(1), 74-77.
- İnal Kızıltepe, G. (2016). Okulöncesi öğretmenliği ve meslek etiği. M. Yapıcı, (Ed.), *Meslek etiği içinde* (s. 115-131). Ankara: Eğiten Kitap.
- İyi, S. (2015). Etik nedir? Kuçuradi, İ. ve Taşdelen, D. (Ed.), *Etik içinde* (s. 1-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları (Yayın no:1353).
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler* (33. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kepenek, Ö. (2008). *Öğretmenlik meslek etik ilkelerinin örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi (Kocaeli ili örneği)* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Koçyiğit, M. & Karadağ, E. (2017). Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'nin geliştirilmesi. *İş Ahlakı Dergisi*, 10(2), 247-273.
- Marşap, B., Elitaş, B., Yanık, Z. & Altınay, A. T. (2018). Denetime ahlak felsefesi penceresinden bir bakış, etik değerler ve faydacılık çatışması üzerine bir inceleme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 897- 910.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Eğitimciler için mesleki etik ilkeler*. Genelge:2015/21, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Türk Eğitim Derneği. (2009). *Öğretmen yeterlilikleri raporu*. Türk Eğitim Derneği, Ankara.

- Özer, M. (2017). *Muhasebe meslek mensuplarının meslek etiği eğitimine bakışı: Bilecik ili örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Öztürk Aynal, Ş., Kumandaş, H. & Ersanlı, K. (2013). Okul öncesi öğretmenlerine yönelik mesleki etik ilkeleri ölçeği geliştirme çalışması. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 14(1), 429-442.
- Pehlivan Aydın, İ. (2016a). *Yönelimsel mesleki ve örgütsel etik* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Pehlivan Aydın, İ. (2016b). *Eğitim ve öğretimde etik* (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sevim, O. (2014). Akademik etik değerler ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlilik çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 9(6), 943-957.
- Tavşancıl, E.(2010). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- The Association of American Educators (AAE). (2013). *Code of ethics for educators*. <https://www.aateachers.org/index.php/about-us/aae-code-of-ethics> adresinden erişilmiştir.
- The National Association of Special Education Teachers (NASSET, n. d.). *The ethic codes of the National Association of Special Education Teachers (NASSET)*. <https://www.naset.org/index.php?id=2444> adresinden erişilmiştir.
- Uğraş, S. (2018). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki etik ve mesleki motivasyon durumlarının değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

SPECIAL EDUCATION TEACHER PROFESSIONAL ETHICS SCALE

EXTENDED ABSTRACT

Abstract: A personnel's behaviour complying with a code of ethics not only increase the quality of work, but also support the development of an organizational culture and ethical culture (Pehlivan Aydın, 2016). Aksoy and Koşancı (2019) not only emphasize that development and information of a code of ethics with the aim of creating an organizational culture support an ethical culture, but also state that a code of ethics guides in ethical dilemmas of a personnel and regulates a personnel's professional behaviour. A professional code of ethics is also an extremely important indicator for teachers assigned to train humans. In the present study, a 5-point Likert-type scale was developed to determine the opinions of special education specialists and teachers about the significance of a professional code of ethics and the extent to which they obey these codes.

Research Design: This study uses the survey model, which is a descriptive research method. The survey model is defined as one that aims to describe a past or a current case as it is (Karasar, 2018). This section includes details on the study group, the data collection tool, the collection of data, and the analysis of data.

Study Group: The study group consists of 207 special education teachers, 136 being females and 71 being males, from 13 provinces, in seven regions. Out of the special education teachers in the study group, 62,8% (n=130) are under 30 (range=21-30), 29,5% (n=61) are 31-40 (range=31-39), and 7,7% (n=16) are over 40 (range=40-47). 207 special education teachers were included in the study, 65,7% (n=136) being females and 34,3% (n=71) being males. 88,4% (n=183) were bachelors, and 11,6% (n=24) masters. Professional seniority of 57% (n=118) ranged from 1 to 5 years, 17,9% (n=37) from 6 to 10, and 25,1% (n=52) from 10 to over.

Special Education Teacher Professional Ethics Scale: The Professional Ethics Scale for Special Education consists of two sections in which respondents' demographic details are recorded and professional ethical opinions are taken. The scale is of the 5-point Likert-type where respondents' opinions are taken, and of 4-point Likert-type rating scale where significance of each item is questioned. The ratings through which respondents' opinions about the items are taken are "1- Disagree", "2- Slightly Agree", "3- Moderately Agree", "4- Agree", and "5- Strongly Agree", and the ratings through which significance of the items is questioned are "1- Not Significant", "2- Slightly Significant", "3- Significant", "4- Highly Significant". The test-retest method was used to determine the consistency of the items. The test-retest correlation coefficients of the items were found between 0,730 and 0,948, and the results revealed that the scale had time consistency.

Reliability index value of the items was calculated through the "Cronbach Alpha" to determine the internal consistency of the 76 items in the professional ethics scale for special education. General reliability of the scale was found to be $\alpha=0.997$, which is very high. Exploratory factor analysis

was used to find the structural validity of the scale. According to the Bartlett's test's result ($p=0.000<0.05$), a relationship was found between the variables in the factor analysis. As a result of the test, the sample size ($KMO=0.979>0,60$) was found to be sufficient to conduct a factor analysis. Nature of the relationship between the factors was kept by using the varimax method in the factor analysis. As a result of the factor analysis, the variables gathered under two factors with a total explained variance of 85.559%.

Care was taken in the factor analysis of the Professional Ethics Scale for Special Education for factors with an eigenvalue over one to be considered, the factor loads showing the weight of the variables in a factor to be high, and the factor loads for the same variable not to be close to each other. Among the most important criteria, the Scree Plot and the eigenvalues are considered when deciding the number of factors of the scale (Büyüköztürk, 2011). It was found on the scatter plot that a high refraction occurred following factor one. High acceleration drops are considered on the eigenvalue scatter plot in determining the number of factors of the scale. Factors in which drops are horizontal are considered to have little contribution to variance (Büyüköztürk, 2011). In other words, the refraction point determines the number of factors. Eigenvalue explanation rate of factor one being more than three times the eigenvalue explanation rate of factor two can be considered to be evidence that the scale is a single-size one (Büyüköztürk, 2011; Tavşancıl, 2010). These results show that the professional ethics scale for special education is a single-factor one. In this context, the alpha and explained variance value found for reliability of the analysis results show that the Professional Ethics Scale for Special Education is a valid and reliable tool.

Data Analysis: Data obtained in the study was analysed using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0. The Cronbach's Alpha reliability analysis, item analysis and exploratory factor analysis were applied for the reliability and validity study of the scale. Number, percentage, average, and standard deviation were used as descriptive statistical methods in evaluating the data. Points got by the sizes of the scale are considered between 1 and 5. This is a range of 4 points. This range was divided into five equal ranges, and the results were construed as 1.00-1.79 being "very low", 1.80-2.59 being "low", 2.60-3.39 being "moderate", 3.40-4.19 being "high", and 4.20-5.00 being "very high" (http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp). Man Whitney-U test was used for comparison of the quantitative continuous data between two independent groups, and Kruskal Wallis test was used for comparison of the quantitative continuous data between more than two independent groups. Man Whitney-U Test was used adjunctly to determine differences after Kruskal Wallis test. Results obtained were considered within a confidence interval of 95%, and a level of significance of 5%.

Conclusion: A reliability analysis, an item analysis and an exploratory factor analysis were conducted to determine the validity and reliability of the Professional Ethics Scale for Special Education. According to the results of the test-retest analysis conducted to determine the consistency

of items of the scale, it is seen that the scale has time consistency (the test-retest correlation coefficients were found to be between 0,730 and 0,948).

Reliability index value of the items was calculated to determine the internal consistency of the 76 items in the Professional Code of Ethics Scale for Special Education developed within the present study, and general reliability of the scale was found to be very high ($\alpha=0.997$). According to the factor analysis conducted for the structural validity of the scale, it was determined that there was a relationship ($p=0.000<0.05$) between the variables included in the analysis. According to the results of the Man Whitney-U test for a comparison of the quantitative continuous data between the two independent groups in the scale, and according to the results of the Kruskal Wallis test for a comparison of the quantitative continuous data between more than two independent groups, the scale is seen to be within the confidence interval of 95%, and at the significance level of 5%.

Copyright of Akdeniz Egitim Arastirmalari Dergisi is the property of Turkish Educational Research Association (TERA) and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.